

MEDLEMSBLAD

FORORD

Høsten er gjerne en stillere tid når det gjelder lagsarbeid, men det skjer da stadig noe i Historielaget. Særlig må nevnes Sjøviksaga som er ferdig reist, og som troligvis kan settes i drift til sommeren. Ved til neste kølamile er hogget, og blir forhåpentligvis tørr og fin til neste mile. Verdt å merke seg også medlemslotteriet, og at laget har førjulsåpent på "Posten". Når det gjelder neste år må man merke seg årsmøtet i januar, og ikke minst medlemsfesten i februar. Les om alt dette under Nytt fra laget, og slutt opp om tiltakene.

Tilgangen på stoff til bladet har vi ofte skrevet om. For en måned siden så det litt bekymringsfullt ut. Men så skjedde det gledelige at innleggene nærmest strømmet på, og nå har vi fullt blad, og seks-sju sider til neste nummer liggende. Vi kan bare beklage om noen blir skuffet over å ikke finne sitt innlegg nå. Stoffet ble tatt med ettersom det kom inn. Vi kan servere noen godbiter i mars-nummeret. Og for all del: Ikke la dette avholde noen fra å sende mer.

Så ønsker vi alle medlemmer en riktig god jul.

Finn Åberg

Nr. 99 Desember 2003

NYTT FRA LAGET

Årsmøte 2004

Austmarka Historielag har årsmøte i Austmarka Samfunnshus søndag 25. januar kl. 17.00.

Dagsorden:

1. Åpning
2. Beretninger
3. Regnskap
4. Innkomne forslag
5. Budsjett/arbeidsprogram
6. Valg

Forslag som ønskes behandlet på årsmøtet sendes styret v/Åge Sørmoen, Postboks 38, 2224 Austmarka, innen 18/1.

Frasigelse av verv sendes valgkomiteen v/Tore Strand 2224 Austmarka, innen 11/1.

Foredragsholder er ikke bestemt ennå, men det blir annonsert i Glåmdalen like før årsmøtet. Ellers blir det kaffeservering og utlodning.

Vel møtt til årsmøtet.

Medlemsfest

Lørdag 28. februar kl. 19.00 arrangerer vi fest på Austmarka Samfunnshus. Det blir servering av cocktail, koldtbord m/drikke, samt kaffe og kaker. Musikken besørges av Håker's. Kuvertpris kr. 200,-.

Vi oppfordrer deltakerne til å møte i gamle, stilfulle klær. Stiligste dame og herre blir premiært.

Vi foretar trekning på vårt medlemslotteri under festen. Ellers blir det eget loddsalg kun for festen.

Påmelding til Monica og Finn Lindberg, tlf. 62 82 86 80 (kveldstid) innen 14/2. Vi setter strek ved 140 deltakere, så vær tidlig ute.

Velkommen skal dere være.

Medlemslotteri

Vi setter i gang stort medlemslotteri som går fra nå og fram til 28. februar (eller så lenge loddene varer). Vi skal selge 5000 lodd à 5 kr. Inntektene vil gå til å sette opp hus for kontor og møtelokaler på Tunet.

Vi har fått inn mange flotte gaver som skal loddas ut, deriblant ny motorsag, og vi tar gjerne imot flere gevinster. Ta vel imot loddselgerne.

Gaver til laget

Fra Else Eng har vi fått tre gjøler som er laget av Amund Eng.

Fra landbrukskontoret v/Halvor Noer har vi fått en mengde kart over Austmarka og distriktet rundt, foruten rapporter om flomskader i Brødbølvassdraget på 1980-tallet. Vi takker hjerteligst.

Førjulsåpent på Posten

Vi holder åpent i våre lokaler ved siden av Joker (Asak) lørdagene 13. og 20. desember kl. 10 - 14. Her kan du

- stikke innom for en prat og få servert gløgg og pepperkaker
- betale kontingenten for neste år
- gi et gavemedlemskap i julepresang
- kjøpe kulturminnekart over Austmarka (50 kr)
- kjøpe lodd i vårt store medlemslotteri

Vi har også bøker på tilbud. Velkommen innom.

Nye medlemmer

Berit Brandbu, Skollenborg, Kjell Lund, Granli

Sjøviksaga

Sagbygget er nå ferdig reist med vegger og tak, vinduer og lemmer. Det er utført et stort og solid arbeid på saga, spesielt av Jan Berg og Kjell Eriksen. Bjørn Dybing har også deltatt. Ove Sørli syntes de flinke snekkerne fortjente en påskjønnelse, så han spanderte middag på Austbo en av de siste dagene. Det var dem vel unt.

Ved-dugnad

Lørdag 11. oktober møtte ti karer til dugnad på hogging av ved til kølamile neste år. Vi fikk hogd en god del oreved, og to uker senere møtte halve mannskapet til ny dugnad. Dette vil gi nok ved til ei mile under Marken. For dette har vi å takke Erik Hauger, Roger Linna, Rolf Jansrudvangen, Kåre Støkker, Kjell og Åge Sørmoen, Finn Lindberg, Finn Ivar Sandhalla, Bjørn Dybing og Leif Øverby. Takkes bør også Aud Dybing for lapskauskoking og Hans Kristian Bakken som ga oss ved-one og ikke minst Skog & Hage ved Bjørn-Ulf Østgård som spanderte 25 liter motorsagbensin og 10 liter kjedeolje.

Dugnadene var altså vellykket, men sorg og vemod sitter igjen etter første dugnaden. Leif Øverby var med oss hele dagen, og dro til Roverud på fest om kvelden. Etter festen segnet han om og døde på Kongsvinger sjukehus dagen etter. Et trofast og aktivt medlem forlot oss brått og uventet. Vi takker for hans engasjement, og også for båregaven som ble gitt til Historielaget ved hans gravferd.

HUS ER FLYTTET

Lokalet Fossevangen ved Brødbøl ble revet tidlig på 1980-tallet. Materialene ble brukt til uthus på Ødegård like ved. Idrettslaget Dristig hadde bygd lokalet. Det var i bruk til ca. 1970.

Stue i Hagan, Håkerud, ble flyttet til Gylterudhaget. Årstall ukjent. Huset ble revet ca. 1990.

Brakke ved Kvernmoen på Brandval Finnskog ble flyttet til Aspetjern- et på Varaldskogen i 1948.

Åge Sørmoen

NORSK ELLER SVENSK? KALL MÆ AUSTMARKING!

Atter en gang kom en kjær "hilsen" fra heimbygda via "Medlemsbladet!" Denne gang fant jeg bestefar Skoglund nevnt som en av rode- mennene under artikkelen om tiltak om nattefrost i 1918. Jeg sier tusen takk for opplysningen. Det er alltid mye å lese i medlemsbladet, det er som om julaften inntreffer fem ganger i året, den vanlige pluss da "bla'e" kommer! Tankene går ofte oppover, og ettersom det er 60 mil til Brødbøl så er all kontakt svært velkommen. Jeg tenkte jeg ville prøve å dele med meg av hva jeg vet om Skoglund-slekta, hvor de kom fra, Julia og Albert sø i Kjerret-Kroken.

Farmor Julia og farfar Albert hadde småbruket i bakken opp fra grensen mot Håvilrud. (Bruket er fortsatt i slekta gjennom søskenbarn Per.) Plassen tok bestemor og bestefar opp rundt 1910, og de sleit og strevde med åkerlappa og fjøsstellet i alle år. Mot slutten av 1950-tallet begynte de å legge ned gårdsdriften. Hovedbygningen på Skoglund brant ned i 1963. Nytt hus ble bygd, og de fikk et par år der sammen med yngste

sønnen Knut, før bestefar døde 1966. Bestemor levde fram til 1974. Hun ble nesten 95 år gammel. Paret hadde 8 barn: Ragna, Anna, Lina, Hedvig og guttene Harald, Arnold, Olav og Knut. Vi har mange etterkommere utspredd over Norge og Sverige. Vel, ut fra disse to kjære og umistelige gode besteforeldre vil jeg nå prøve på en sammenstilling, håper at det kan vekke minner hos noen i bygda.

Farfar var altså Albert Andersen Skoglund, født 1882 på Nordre Lauvkjølen mellom Brødbølgrenda og Håkerudtomta. Han var sønn til Anders Anderson Skoglund (født 1847) fra Eda, og Ragnhild Pedersdatter Strand (født 1848) på Åserudstrand, Austmarka. Det var en ganske stor barneskare der oppe på Lauvkjølen. Ragnhild var enke etter Erik Olsen Skullerudvangen, og de fikk tre piker og en sønn sammen innen Erik døde 1877. Anders flyttet til Norge i 1879, og så fortsatte da Anders og Ragnhild på Lauvkjølen. De fikk snart flere barn i hjemmet: Kasper, Albert, Emil, Ragnar, Torvald og Johan vokste opp der oppe i skogen. Snart nok fikk de hjelpe til i skogen, i 1900 års folketelling kan vi se at de alle, unntatt de yngste, arbeidet som tømmerhoggere og -kjørere. Familien skulle snart splittes, amerikafeberen hadde slått rot i slekta. Tidligere hadde Ragnhilds døtre fra første ekteskap flyttet til Statene, og nå sendte de penger så Kasper kunne komme seg over. Etter ham fulgte så alle brødrene etter hvert. De arbeidet vel stort sett i skogene i Minnesota og Michigan. Albert og Emil kom snart tilbake og bosatte seg i heimbygda. Torvald kom også tilbake og var bosatt i Sverige, der hans etterkommere bor. Emil giftet seg med Alma og fikk barna Albin, Ella, Rune, Edit og Ragnhild. Kasper, Ragnar og Johan kom aldri tilbake til barn- domstraktene igjen. Men barnebarn til Kasper og også Ragnar har vært på besøk i bygda, og kontakten er god mellom slektene. Johan forble ungkar og døde i Kanada.

Anders kom altså fra Håvilrud, oppe på Høgda. Familien bodde på Bjørkliden, en siden lenge nedlagt plass oppe på Håvilrudhøgda i Eda. Far hans het Anders Andersson (født 1818) og kom fra Bortan i Gunnar- skog. Mor hans het Karin Elofsdotter (født 1825) fra Hershallsfallet under Håvilrud. Karin hadde en datter utenfor ekteskap. Denne jenta het Maria Johansdatter (født 1844), og hun skulle i sin tid få sønnen August Nilsson "på Høgen", på den tiden hun tjente hos Alexander von Krusen-

stjerna på Brødbølbruket. Ja, han het Nils Alexander . . . Nå, Anders og Karin fikk mange barn, og søsken til Anders har mange etterkommere på svenskesida. Jeg kan jo nevne at noen av disse har flyttet til Norge. Ragnhild kom altså fra Åserudstrand. Hennes far var Peder Torsen Strand (født 1819), og hennes mor het Marte Amundsdatter Aasmoen (født 1813). Marte var jo av Porkka-slekta, og så har vi da finsk tilknytning i dette leddet. Nå vet jeg at mange av leserne har Vingerboka III, det er lett å finne slekta for den som interessert. Kan i alle fall fortelle at grenene går ned til Erik Brødbøl, Gulbrand Skullerud, Nils Østgården(han kom fra den gamle slekta på Østgården), Tor Aaserud og så videre. Så slekta har altså vært og virket i bygda i flere hundre år.

Tilbake til Anders Andersson (født 1818). Hans foreldre het Anders Andersson (født 1779) fra Mjøgsjøhøgda i Gunnarskog og Annika Olofsdotter (født 1785) fra Gräsmark. Annika kommer fra den store Kukkoinen-slekta med Pål Larsson Kukkoinen som eldste navn i slektledet- Pål (Påvel) Larsson kom til Långnäs i Gräsmark rundt 1620, og han tok opp bruket. Kukkoinen-slektas etterkommere er mange, det pleier å være et treff på Tvällen en gang om året, og år 2001 var vi der. Det var virkelig moro! Nå, det virker som om Anders har gamle bondefamilier i tidligere ledd. Eldste navn i vår forskning på denne greina er Torsten Ivarsson (død 1692) i Gunnarskog.

Karins foreldre var Elof Olsson (født 1795) fra Norra Pynttorp i Gräsmark og Maria Andersdotter (født 1796) fra Gräsmark. De flyttet til Eda, og Karin ble født i Häljeboda. Snart nok flyttet familien til Hershallsfallet under Håvilrsrud der de tok opp bruket. Fra begynnelsen var Hershallsfallet et torp under Håvilrsrud, men etter noen år kunne de kjøpe fri bruket. To av barna de fikk vokste opp. Det fins mye å lese om de forskjellige plassene på svenskesida i heftet "Gamla boplatser i Eda socken III". Der er alltid moro å få litt "mer kjøtt på beina" om slektsgrenene, så alle fortellinger er fantastiske å få ta del av. Elofs slekt kan vi følge et par-tre generasjoner til i kirkebøkene, tilbake til en Jøns Jønsson (født 1695) som var bosatt i Gräsmark, der han står som bruker av Granbäckstorp. Kona hans het Kerstin Nilsson (født ca. 1700).

Dette er da i store trekk farfar Alberts slekt tilbake i tida, nå skal vi ta en titt på farmor Julias (født 1879) slekt.

Julias far het Anders Nilsson (født 1846) i Håvilrsrud i Eda. Hennes mor var Maria Jonsdotter (født 1846) i samme bygde. De bodde på Sme-

vangen. Takk og lov har vi etter mye søkning funnet farmors brødres etterlevende. Det har vært et detektivarbeide, men det har gått å finne slekt etter Nils, Jon og Anders. Nils og Jons slekt bor i Norge, Nils var med og bygde Bergensbanen, og Jon ble bosatt på Nesoddtangen. Anders hadde jo Fridheim oppe på Vangen i Håvilrsrud, så han husker jeg godt. Hans etterkommere bor stort sett i Sverige. Kontakten er god, to stykker i disse slektene er slektsforskere.

Tilbake til Anders Nilsson, hans foreldre kom fra Køla. Far var Nils Nilsson (født 1804), og mor var Kjerstin Andersdotter (født 1804). De flyttet til Håvilrsrud på midten av 1830-tallet og bodde på Vangen. Nils' aner går tilbake til Nils Larsson (født 1687) og Børet Olsdotter. Kjerstins slekt var soldater, viste det seg. Hennes far var Anders Andersson Elg (født 1757) fra Elgesta i Køla. Han var feltjeger i Wärmelands regimente. Denne Anders' morfar het Lars Nilsson Torgilsmann (født 1717), og han var utkommandert til Pommern gang mellom 1757 og 1761. Han kom tilbake til Køla og døde der.

Soldater finner vi også i annet ledd i denne slekta, nemlig Hindrik Philipsson Hovilsman (født 1717). Han bodde på Kyrkskogen, men ble også utkommandert til Pommern og kom aldri tilbake. Hans far var Philip Olsson (født 1685) fra Ny socken i Elvdals pastorat, innflyttet til Kyrkskogen der han ble gift med Lisabeth Josepsdotter (født 1693) som var derfra. Andre ledd viser veien til de første bøndene i Håvilrsrud og Häljeboda, nemlig til Bryngal Ørjansson, Gustav Håkansson og Knut Andersson. En ane går tilbake til Sigfrid, en av de første finnene i Håvilrsrud. Han flyttet til Kyrkskogen 1642.

Finske navn ligger nok og lurert litt over alt i slekta, selv om det er vanskelig å finne disse ettersom prestene "glemte" å skrive dem. Og er vi nå svenske eller norske? En sak er i alle fall sikker, jeg skulle gjerne hatt ei samtale me'n pappa - "Det fins itte ein finne i heile slekta ???"

Nå takker jeg for meg, håper at noen finner glede i dette materialet. Jeg ønsker alle i heimbygda en riktig God Jul og et Godt Nytt År. Om noen skulle ville ha kontakt, så er det bare å ringe.

De beste hilsner fra Anne Skoglund Ungesson.

Bosatt i Långaröd 3, Eslöv i Sverige. Telefon 0046 413 541 166

BERGLJOT HAGEN

Når vi har skrevet om personer i historielagsbladet, har det for det aller meste handlet om mannfolk. Slik har det vært i historiebøker ellers også. Kvinnene har som regel vært de tause sliterne, mens mennene har deltatt i styre og stell, har uttalt seg i viktige spørsmål og fått sine bragder beskrevet. Men det er mange kvinner som har gjort en innsats i livet utenom det vanlige og som ikke bør glemmes for ettertida.

Et slikt menneske var Bergljot Hagen. Hennes døpenavn var Bergljot Elida Olsdatter Kolbjørnsrud. Hun var født 28. november 1897 og døde 25. desember 1983. Hennes foreldre var Ole Kareliussen Kolbjørnsrud (Søstu'n) og Eli Arnesdatter fra Monsrud. Bergljot ble gift med Ole Gundersen Hagen (fra Gylterudhaget). De fikk seks barn: Gunvor f. 1917, Else f. 1918, Karen f. 1920, Olaug f. 1923 og et tvillingpar i 1926 som døde samme året. De fikk fradelt en parsell av Søstu'n på Kolbjørnsrud som etter hvert ble et småbruk. Mannen Ole arbeidet i skogen og var også med i fløtinga. I 1929 pådro han seg lungebetennelse under fløtinga, og døde 27. juni samme år. Bergljot satt igjen med fire barn fra seks til 12 år.

Å bli alene om å forsørge en familie i åra rundt 1930 var ingen spøk. Det var ofte mer enn hardt nok der mannen i huset var frisk og arbeidsfør. På den tida var det ingen offentlig støtte eller trygd å få, annet enn gjennom fattigkassa. Men å søke fattigforsorgen om hjelp var utenkelig for Bergljot. Hun var sterk og frisk og flink, så det var bruk for hennes arbeidskraft rundt om på gardene. Hun hjalp til i onnene og ved slakting, og hun var kokke ved brylluper, konfirmasjon, begravelser og jubileer. Hun sydde for konfeksjonsfirmaet Dannevig på Kongsvinger, og når det var tilstelninger på Folkets Hus Strand, sto Bergljot for serveringen. Heime på Hagen hadde de to kuer, gris og noen høner.

Else er nå den eneste gjenlevende av barna. Tidligere i år fikk jeg en prat med henne på hytta i Myra. Hun fortalte at unga måtte hjelpe til fra de var små. De var med i onner og fjøsstell, og måtte ta sin del av husarbeidet. Om sommeren fraktet de ved fra skogen og kokte mat til gris og høns. De fire ungene gikk på Skullerud skole, en strekning på seks kilometer hver veg. Ikke alltid var vegen brøytet vinterstid, så det kunne bli harde strabaser for en liten jentunge å komme seg på skolen. Bergljot sat-

te sin ære i at unga var godt kledd når de gikk på skolen. Hun sydde solide klær til dem, og støvlene ble impregnert med tjære så de skulle holde seg tørre på beina. Dette ble søsknene ertet for, minnes Else. Det luktet tjære fra gangen og inn i klasserommet. Til skolemat fikk de iblant med seg pannekaker med heimsmør og syltetøy, og dette ble de misunt av klassekameratene. Bergljot var nøye med at unga kunne leksene, og hun hørte dem helt til kunnskapen satt.

- Vi unga led aldri noen nød, sier Else, selv om det heller ikke var noen rikdom. De fikk et trygt og godt hjem, med kjærlighet og omsorg som Bergljot hadde evnen til å gi. Det ble på en måte en livsstil å være eneforsørger i disse trengselsårene. Else tror mora, tross all vennlighet, skjulte en bitterhet over at hun fikk lite hjelp i hverdagen. Livsmottoet ble å klare seg selv og ikke ligge andre til byrde. En eneste gang husker Else at hun og Karen fikk juling. Da var de ungjenter og hadde vært på 17.-maifeiring. Etter tilstelningen ble de kjørt heim av en mann som hadde bil. Slik veldedighet syntes ikke Bergljot noe om, og de måtte hente bjørkeris, som deretter ble brukt.

Ellers var Bergljot preget av vennlighet, godt humør og hjelpsomhet. I 1951 ble hun ansatt i nyopprettet stilling som husmorvikar. Det var vel ingen i bygda som kunne oppfylle denne stillingen bedre enn henne. Allsidighet og arbeidskapasitet kom til god nytte. Det var som regel i de tilfeller at husmora var syk, eller det var barsel, at Bergljot måtte trå til. Ofte var det tungvint rundt om på plassene, med fjøsstell og mjølking for hand, vann-og vedbæring, klesvask for hand og omsorg for fremmede unger og heim. Men Bergljot hadde en egen evne til å tilpasse seg på fremmede steder. Selv husker jeg hun var heime i Raufjellet da jeg var smågutt og mor lå på sjukehus. Jeg ble forundret over at hun hver gang åpnet den rette skuffen eller skapdøra og fant det hun trengte.

Det var ofte tungvint å ta seg fram når hun hadde hele Austmarka som virkefelt. Sykkelen var god å ha, men det hendte flere ganger at hun gikk heimefra og til Masterudgrenda, ca. 12 km. Når hun skulle på Varaldskogen, brukte hun bussen så langt den kjørte og gikk resten. Det var ikke uvanlig at hun overnattet borte hele uka. Det kunne nok være så som så både med stell og økonomi dit Bergljot kom, men det nevnte hun aldri noe om. Else visste imidlertid at hun bar med seg mat til noen steder der det var ekstra dårlig stelt. Lønna fra kommunen var fast, enten hun gjorde mye eller lite. En kan nok trygt fastslå at Bergljot aldri gjorde lite. I dag

er arbeidsoppgavene godt regulert for hva en hjemmehjelp skal gjøre og ikke gjøre. Bergljot Hagen gjorde nærsagt alt: Fjøsstell, vedkløyving, vassbæring, klesvask og oppskjæring av slakt, for å nevne noe. Når hun endelig kom heim, var det nok av arbeidsoppgaver som ventet henne der.

Julaften 1951 kom hun fra Varaldskogen med buss på ettermiddagen. Det var sterkt snødrev, og bussen kjørte av vegen ved Sunddammen. Så ble det å gå resten av vegen med snø langt opp på leggen nesten ei mil heim. Da var hun så sliten at hun var helt utkjørt. - Hun kunne vel ha fått Karsten Åsheim til å kjøre seg den siste biten med drosje, sa Else, men det lå ikke i hennes natur å bry andre, iallfall ikke på en julaften.

Bergljot holdt på som husmorvikar til hun var 70 år. Hun fikk en god pensjonisttilværelse heime på Hagen sammen med datteren Karen og familien. Jeg var der noen måneder før hun døde, og da satt hun ivrig opptatt med håndarbeid, blid og fornøyd. 1. juledag 1983 tok livet plutselig slutt for Bergljot Hagen. Hun ble 86 år gammel. Et sjeldent godt og arbeidssomt menneske var nådd fram til sin veis ende.

Åge Sørmoen

Dette bildet av Bergljot har vi fått låne av Kari Johnsen

ORIGINALER. OLE TÁLLOA.

Ole Tålloa, (1889-1958), var en av bygdas fine originaler. I blad nr. 76 hadde Rune Larsen et innlegg om Ole med undertittelen "bygde-original forut for sin tid". Det fremgår her at Ole var en av de første som tok i bruk noe så moderne som en motorbåt. I fortellingene til Karelius Neset, som vi har hatt i bladet før, er Ole ofte nevnt. De var jo naboer som bodde på hver sin side av Strandsætervika i Søndre Hærstjøen.

Det tynnes ut med originaler i vår moderne tid. Menneskene i våre dager blir mer like og ensrettet i sin væremåte. Folk vil i større grad ha selskap med andre, og flytter fra utkantene der de tilbrakte mye av tiden for seg selv og med sine egne tanker. Nå formes våre oppfatninger av det store fellesskapet med TV i spissen. Vi leser mye det samme, går på skoler lenger enn før, vi blir slaver av moter av alle slag. Det blir flaut å ha meninger som stikker seg ut. Kort sagt: vi blir mer ensrettet og kjedelige.

Når jeg bruker ordet "original" er det ment som en hedersbetegnelse. Disse menneskene hadde gjort seg opp en mening om mangt, og de hadde en egen evne til å beskrive ting, og de fant de treffende uttrykkene. Ofte hadde de en humoristisk sans, og gledet seg stort over egne og andres fortellinger. Den nevnte Karelius Neset, "Kallus", oppfylte alle disse egenskapene. Og heldigvis er sansen for originalene levende også hos dagens mennesker. Fortellingene til Kallus viste seg å være svært populære. Dessverre blir mye borte også i det nedskrevne: mimikken, betoningen, latteren. Helst skulle det hele vært filmet, men et filmopptak av det spontane og umiddelbare er svært vanskelig å få til.

Mange av historiene lever heldigvis videre på folkemunne, men faren er at de etter hvert går i glemmeboka. Det må derfor være en utfordring til oss alle å forsøke å skrive ned ting man kjenner til. Medlemsbladet vårt må da være det rette stedet å få fortellingene, gjerne småstubber, nedskrevet.

I denne omgangen vil jeg ta med noe av det jeg husker om Ole Tålloa. Noe hørte jeg selv, og det meste er kjent av mange innpå skogen fra før.

Ole levde som folk flest av skogsarbeid og et relativt bra småbruk. Noen jeger av den klassiske typen tror jeg ikke han var, men han drev da

med revejakt, ved å legge ut gift. Jeg må ta med det Kallus fortalte (gjengitt før) om da han holdt på å forgifte seg selv:

Je skar sia dæ, at han brukte eit par gamle våtter som'n gjømte nedved fiskarstua, som han bar rævbætan i da'n gikk og la ut. Og det brukte'n heile vinter'n. Og da det lei utpå vår'n, så hadde dom tenes dessa våtta, veit du.

Og så visste'n itte meir enn han snitte og tørke sæ i våtten, og det var mukk. Det beginte å svinge rundt alt som var, "og je flaug oppover, du, og sinda stog som skoddtapper i åsen framma auga på mæ, du", sa'n. "Det var nere på, men kjærringa hadde helt i mæ ein liter søt mjølk, og je fækk kaste opp, du, ellers hadde je størt der, du", sa'n.

Fisking drev han mye med. En gang hadde han fanget mye stor gjedde, og han hadde demt opp ei lita vik nede ved båtstøa der han hadde noen gjedder gående. En dag kom en skogsarbeider forbi på heimveg fra skogen. Han fikk se gjeddene, og trodde de hadde gått seg fast. Han slo dem ihjel med øksa og tok dem med seg heim. Ole kunne ikke skjønne hvor gjeddene var blitt av, men fant etter hvert ut at det måtte være kråkene som hadde tatt dem. Han syntes at kråkene så så mette og fornøyde ut: *Se på de feite kråk-jævla som går og vagger nedpå åkern, du, sa han, men je skar skjute dom alle samma, du.*

Noen god fugleskytter var nok Ole ikke. Han beundret "Kvek-guta" for deres jakt: *Når je kommer tell Kveken på sindags førmeddan, så henger fjørhana'a som vømmøls-treier over klesstånga, du, som han sa.*

Han hadde også et godt råd for dem som satt på elgpost: *Du skar itte lea på hue, men auga skar gå trill rundt i skallen på dæ, du.*

Matstellet i Tålloa var vel ikke særlig luksuriøst, men han ga uttrykk for at han likte gode kaker: *Når gana får veitekaku, da likar'a sæ, du.* Det sies at han ikke var kresen når det gjaldt kaffe. Han syntes kaffeerstatningen under krigen var god. Da freden kom, dro han rundt til butikken og kjøpte opp all den Trio kaffeerstatning de hadde. Han regnet, som riktig var, med at den ville forsvinne når den ekte kaffen kom.

En gang var han på besøk et sted der de nødet ham til å få kaffe og mat. Han unnslo seg: *Vi har så mie god mat i Tålloa, det er så bordbeina beier sæ det, du.*

Jeg husker en gang han var på besøk hos oss på Haugli. Det var den gangen de hadde begynt å hogge store sletthogster, grupper, i skogen.

Ole var meget skeptisk til det, nå ville snart all skogen være borte: *Je har sagt det, je, du, at det skar bli vondere etter ved enn etter mjøl, du, var hans dystre spådom. Heldigvis fikk han ikke rett i det. Samme gangen satt han lenge ved vinduet og så på trafikken nede i veikrysset. Han skrøt av den fine beliggenheten: Her kan ein kontrollere all traffikken ned tel bigda, du, samma håffør ei lei dom kommer ifrå. Men Fornebo det ligger i rasshølet på væla det, du.* For folk som ikke er lokalkjente kan jeg fortelle at nabohuset Fornebo lå veldig fint til med med flott utsikt over Hørsjøen, mye finere enn hos oss. Men Ole hadde nok ikke sansen for den type utsikt, Hørsjøen hadde han sett så mye, utsikt til veikrysset var mye finere.

Ole var rett som det var på besøk i stuene, særlig kom han ofte til Åserudsetra. Det kunne hende han kom tidlig søndag formiddag. Dagny fortalte at da kom han og kikket på vinduet for å se om folk var oppe. Da Dagny så ham, ble han bedt inn. Da dro han litt på det: *han ligger full enda han, du, sa han hvis han ikke så Einar. Men så fikk han kaffe, og praten gikk livlig rundt kjøkkenbordet. Slik fortalte Ole det: Og je satt ved døra, og gubben satt på are sia, og kjerringa satt ved bordeinden, og vi fôr over heile væla, du. Og det var hundre ganger værre einn å komma tel Kveken, du.* Og så la han til om Dagny: *Men når det gjelder Mattias, så er'a nommer einn, du.* Det siste var om Mathias Andersson fra Øver-Høgda (1853-1933). Han var også litt av en original. Dagny kjente ham fra barndommen, og hadde mye å fortelle om ham. Det var noe Ole likte å høre om.

Ole var nok noe skeptisk til omverdenen, det gjaldt å være litt lur, eller som det heter på dialekten: "å væra smøgin". Typisk er hvordan han beskrev en mann som hadde vært litt uheldig: *Han var itte så lang og så smal så han smaug, du.*

Så litt fra tyttbærtrafikken før i tida, den gang alle plukket bær og solgte. Butikkene tok imot, og oppkjøpere dro rundt til folk med bil og hentet bær som ble levert til grossister. Ove Sørli kjøpte en periode bær som han leverte i Oslo, og han kom for å hente hos Tållo'n. Ole hadde en del bær stående, den hadde vel stått litt for lenge, så han lurte på om den var salgbar: *Du får ta'a med og prøve å bli kvitt'a. Men vil dom itte ha'a, så tipper du'a mett på Kaljohan, og så rigger du att og fram over'a fleire ganger, ellers så kommer de tatera innafør og plokker'a opp igjen, du.*

Ole var ikke gift noen gang, han bodde i Tålloa sammen med sin to år yngre søster Mathilde (Tilde). Det kan vel hende at Tilde syntes at Ole var litt slitsom iblant. Ole fortalte sjøl om en tildragelse. Han hadde funnet ut at han skulle felle ei diger bjørk som sto litt for nær huset. Han til å sage, men da han hadde slitt seg nesten igjennom, begynte bjørka å helle gal vei, slik at saga satt bom fast. Ole skjøv med barkspeade og lange rager, men den tunge bjørka lot seg ikke rikke. Tilde ble utkommandert, fikk et tau, og måtte klatre opp i bjørka for å binde det fast så høgt som mulig, slik at de kunne trekke treet i riktig retning. Men så ville det seg slik at da Tilde var midt opp i treet, kom det et skikkelig vindkast i riktig retning, og bjørka begynte å falle. Ole sprang i sikkerhet, men Tilde fulgte med ned. Tykke kvister knakk og borret seg ned i bakken, og inne ved stammen lå Tilde. Ole avsluttet sin beretning med *og der låg`a Tilda med meigangen i veret, du.*

En gang hadde de besøk, og praten gikk livlig rundt kaffekoppen, Ole var litt lei i kjeften, og Tilde ble irritert. Hun skulle et ærend på bua, og dro over tunet i full fart. Ole satt og småhumret og så etter henne og sa: *Ein litter stekke på dom ein gang iblant, så går dom så mie fortere, du.* Han mente at de fikk gjort mer på den måten.)

Men Tilde kunne også forsvare seg. Et av mine barndomsminner er fra bestefar Åberg, Sigvarts 70-årsdag 4. august 1942. Midt under hardeste krigstida var slike fester sammenskuddslag, alle hadde med seg noe, slik at det var godt med mat og drikke, og på den måten ble det et stort lyspunkt i tilværelsen. Utpå natta, da stemningen var høy, vågde den ene etter den andre seg til å holde tale for bestefar. Også Tilde holdt tale, jeg husker bare den fyndige avslutningen: *Je vil heidre`n Sivart Åberg i dag, før han er itte ein husølv i sett eie hus, det er`n itte, det.* Folk var enige om at det var nok Ole hun hadde i tankene.

Ole døde altså i 1958, mens han drev med tømmerkjøring oppe i Tålloberget. Da han ikke kom hjem til vanlig tid, gikk Tilde med fjøsløkta for å se etter ham, og fant ham liggende død. Han hadde sittet på stuttingen, og hadde falt forover like i hestebeina. Hesten hadde skjønt at noe var galt, og hadde stått stille hele dagen. En stund etterpå ble det satt opp en minnestein der Ole ble funnet. Det var en stein ca. 50 cm. høy og 30 cm. bred. Det ble malt på en inskripsjon. Denne gesten viser at Ole var en respektert og avholdt mann som ble savnet i bygda.

Finn Åberg

Etterskrift om navnet Tålloa.

Dette navnet er skrevet på mange måter på forskjellige kart og i gamle papirer. Ole skrev så vidt jeg husker Tolåen. Den lokale uttalen er Tålloa, og det bør også være skrivemåten på stedsnavnet.

Det ligger nær å tro at opphavet er finsk slektsnavn Toloinen (evt. Tolvanen). A-en til slutt kan være en rest av suffikset -la, som er en stedsbetegnelse, altså Toloinens sted, eller -aho (bråte), altså Toloinens bråte, noe som har sammenheng med bråtebrenning.

F.Å.

Ole hos fotograf på Kongsvinger, trolig under krigen. Han har vømmølsdressen på, og skjorte og slips. Men hvis bildet blir bra, kan vi se at han har ryggsekken på.

Dagny Åserudseter hadde originalen til dette passbildet

BREV TIL BLADET

Fra Birger Westbye har vi fått et brev der han gjør oppmerksom på en unøyaktighet i et innlegg i bladet. Det går tilbake til krigstida, da familiene Westbye og Åserudseter måtte flykte i all hast til Sverige. Det var Thora Hauge-Olsen som syklet fra Kongsvinger en natt i midten av august 1944 og fikk varslet familiene. Dette kan en lese om i boka vår: "Krigsminner fra Austmarka 1940-1945" på side 30 og 37.

Birger skriver videre: "Jeg kan også fortelle at Bitten og Werner Johansen nylig har besøkt sitt flyktningehjem på Sollerøn i Dalarne. Det samme har jeg i sommer. Jeg fant igjen venner fra 1944-45, dessverre omkom en kamerat ved Estonias forlis".

NÆRINGSFISKE I MØKEREN

Det begynte med gjeddefiske om våren. Når isen hadde gått langs land og i vikene var det å få ut ruser (risjuer) og grovgarn, for nå begynte gjeddeleiken. De gamle fiskerne sa det var tre slag gjedder:

Først leikte "isgjedda". Den leikte for det meste under isen, og den skulle ha en I på nesen. Siden leikte "fraugjedda" samtidig med frosken. "Blomstergjedda" leikte til slutt, og den hadde en B på nesen.

Det kunne bli store fangster. De store gjeddene ble tørket eller malt opp til kaker. Det sies at på bua på Nordgardstangen var det stabler med tørrgjedde som kostvedfavner. Dette var matauk i en fattig tid.

Etter leiken slukte gjedda, og da ble det satt ut sakser.

Ei gjeddehistorie

Jeg husker en kar som het Jakob som fisket gjedde ved Sikåa. Han fikk ei gjedde med snipp nr. 40. Forklaringen på dette var at det hadde vært et stort industrisamfunn ved Sikåa. På den tiden brukte folk lausnipper når de skulle være fine. Disse snippene sammen med annet avfall ble dompet i Sikåa da virksomheten ble nedlagt. På det viset hadde gjedda fått på seg en slik snipp og var pynta til fest.

Mort- og abborfiske.

Mortleiken begynte når bjørkelauvet var stort som musører i Møkeråsen. Den leikte i tre netter, og den hadde bestandig en helgenatt med i leiken. Den leikte på steingrunn, og den største mortleiken her var ved

Maubakholmen i Tangevika. Det ble store fangster. Morten ble enten tørket eller malt opp til kaker som var meget gode.

Siden var det abborleik. Den leikte på steingrunner og ble tatt i kuper. Disse kupene var som regel selvlaget enten av viukvist eller netting. Disse kupene fanget fisk langt utover sommeren.

Laugefiske.

Lauga leiker tre ganger om sommeren: 14 dager før jonsok, ved jonsok, og 14 dager etter jonsok. Den leiker på sandgrunn. Den beste leikeplassen jeg veit om, var ved Brunsholmen. Lauga er en liten fisk, og er ikke så veldig ettertraktet.

Ålfiske

Når det ble mørke netter i august, begynte ålfisket. Det ble satt ut ålreiv med ca. 100 kroker. Den ble agnet med grov meitmark og dagmask. Det kunne bli bra fangster.

Stintefiske

Stinta leikte når det var kaldt i vannet i slutten på november. Det var ei vanskelig fiske på grunn av is og kaldt vann. Det er blitt slutt på stintefisket.

Ottar Hammer

SKULLERUD SKOLES FORELDRELAG

I "Indberetning om Vingers Folkeskole Femåret 1891-1895" som jeg har hentet stoff fra tidligere, står det under "Almindelige Bemærkninger":

Enkelte af Lærerne maa endnu beklage manglende Støtte i Hjemmene medens det dog i det Hele tør antages at Sansen for og Forstaaelsen af Skolens Oppgave og Gjerning gaar Fremad inden Skolekommunen om end Skolesøgningen endnu lader Atskilligt tilbage at ønske. Den har i øvrigt i enkelte Kredse været flere Gange hindret af epidemiske Sygdomme, navnlig Diffterit og Skarlagensfeber. Disiplinen har i det Hele været upaaklagelig.

Skolemyndighetene og lærerne savnet som ovenstående gir uttrykk for, samarbeid med og støtte fra heimene. Men etter hvert bedret dette seg, og det ble dannet foreldrelag rundt om i kretsene. Et slikt foreldrelag ble stiftet i Skullerud krets i 1938, og protokollen forteller at:

Søndag 30 te januar 1938 var 24 kvinner samlet til møte i Skullerud Skole hvor "Skullerud Skoles Foreldrelag" ble stiftet. Hensikten var å samle midler til flagg og flaggstang ved skolen, festligholdelse av 17. mai samt å arrangere juletreffester og skoleturer for barna.

Medlemskontingenten var på kr. 0,50 pr. år. Det skulle holdes utlodning på hvert møte, og medlemmene skulle kjøpe en ting etter tur. Gjenstandens verdi skulle ikke overstige kr 1,50 og hvert lodd kostet kr 0,10. På møtene skulle medlemmene arbeide med håndarbeider som hørte til foreningen.

I det konstituerende møtet ble følgende styre valgt:

Formann :	Ida Johnsrud
Nestformann:	Laura Myhrer
Kasserer:	Borghild Holm
Styremedlemmer:	Inga Johansen og Hanna Møller
Supleanter:	Jehny Eng og Olga Skarnes
Revisorer:	B. Gjerstad og A. Hallaråker

Allerede 3. februar holdtes symøte i skolen. Det ble utdelt håndarbeider til medlemmene, og 24 personer var møtt fram. Det kom inn 12 kroner på utlodningen. Nytt møte ble holdt den 21. april, og denne gangen kom det inn kr 11.30 på loddosalget. Det valgtes en basarkomite som besto av:

Guldborg Skarnes, Ida Johnsrud, Ingrid Billehaug, Inga Johansen, Martha Holmen og Helene Fjeld. Basaren 8. mai ble vellykket da mange møtte fram, og alle ble bevertet med julekake og kaffe. Lærer Mo, Olav Asak og Ole Johnsrud sørget for musikalsk underholdning.

Samtidig med basaren ble det holdt styremøte sammen med krets-tilsynet som representerte skolemyndighetene.

I denne forbindelsen vil jeg nevne at Asak sammen med Ove Thommassen ofte underholdt ved diverse arrangementer på skolen så seint som på 1960 – tallet.

Det fortelles at 17.mai stiftelsesåret ble feiret i strålende vær. Billehaug takket på skolens vegne for flagget som var innkjøpt og ropte et rungende hurra for det. Austmarka Hornmusikk spilte i toget som marsjerte opp til Skytterhuset hvor Billehaug også holdt dagens tale. Etterpå marsjerte toget ned til skolen hvor det var bevertning. Det gikk

med 50 liter melk og 15 pakker sjokolade, noe Asak hadde skjenket foreldrelaget.

Foreldrelaget arbeidet svært aktivt og holdt sine faste symøter, basarer, juletreffester, arrangerte skoleturer og sto for 17. maifeiring hvert år. Laget kjøpte inn piano til skolen i 1946, videre radiokabinett med overføring til klasserommene, turnsko til bruk i kroppsøving og ellers ting som trengtes for elevene.

Krigen la en demper på virksomheten, og laget lå nede fra november 1941 til oktober 1945. I møtet som holdtes 6. desember samme år ble det vedtatt å søke forsyningsnemnda om kakao og sukker som det fortsatt var rasjonering på. Søknaden ble innvilget med 1 kg. kakao og 2 kg sukker. Det reddet serveringa på juletreffesten.

Etter krigen fortsatte foreldrelaget som før med symøter, utlodning og basarer for å skaffe penger til beste for elevene og skolen. Bl.a. ble det kjøpt inn skolefane og filmapparat.

I Glåmdalen fra 1. mars 1949 kunne en lese følgende referat fra en underholdningskveld som foreldrelaget arrangerte:

Foreldrelaget ved Skullerud skole hadde underholdningskveld i Ungdomshuset søndag 27. februar til inntekt for sin virksomhet. Kveldens store programpost var "Askepott". Stykket ble spilt av skolens elever under ledelse av lærerinnen, frøken Hvamstad. Det var forbausende å se med hvilken sikkerhet de små førte seg på scenen, og det var en fryd å høre at replikkene nådde helt til veggene bak i salen. Stor takk skylder vi lærerinnen som alene har æren for det gode resultat

Ungdomshuset (Bredablikk) lå der som "frøkenen" bor i dag sammen med sin Bjørn.

I 1963 feiret laget sitt 25-årsjubileum, og Glåmdalen skrev 27. oktober: "Stilig 25-årsjubileum i Skullerud skoles foreldrelag."

Det var mange gjester til stede, og blant disse finner vi sokneprest Bjartli, skolestyreformann Ole Smedstad, lærerlagsformann Gunnar Rustad, ordfører Einar Tjernsberg med kona Haldis og Res. Kap. Løkeberg. Foreldrelagsformann var Thorleif Gaalaas.

Ingen av disse lever i dag.

Foreldrelaget i den formen som ble drevet fra stiftelsen i 1938, opphørte i 1972. Da avsluttes møteprotokollen, og en ny skolestruktur la opp til en annen form for engasjement fra foreldrenes side.

Det velges nå klassekontakter blant foreldrene. Klassekontaktene ivaretar elevenes interesser i sine respektive klasser, og foreldrene danner et foreldreråd under betegnelsen FAU som står for "Foreldrerådets arbeidsutvalg."

Samarbeidsutvalget er øvste forum for alle parter ved den enkelte skole.

Vi av litt eldre årgang opplevde at tilsynsutvalgene hadde oppsyn med skolene, og kretsformennene hadde en ganske ansvarsfull oppgave. Jeg vil sitere hva det står i regler for tilsynsutvalgene vedtatt i Vinger skolestyre i 1890 for å vise det.

§1: I hver skolekrets skal det være tilsynsutvalg bestaaende av

a. Et av skolestyrets medlemmer som formann.

b. Tre medlemmer valgte i kredsmøte for et aar.

§2 : Utvalget har at føre tilsyn med skolen, i det hvert medlem mindst en gang maanedlig overværer undervisningen.

Utvalget har at virke for god skolesøknning og idethele søke at vække sans og interesse for skolens gjerning inden kretsen.

Det var foreldrelag også ved andre skoler i bygda vår, og dersom noen er i besittelse av protokoller fra disse foreldrelagene, så vær snille og overlatt dem til undertegnede, Historielaget eller skolen.

Oddvar

Utgiver: Austmarka Historielag

Redaksjon og ekspedisjon:

Finn Åberg

Meltzersgt. 3

0257 Oslo

Tlf. 22 44 54 52

Medlemskap koster 100 kr.året.

Betales til:

Austmarka Historielag

Postboks 38, 2224 Austmarka

Gironr. 1840.16.29625

Trykt i 520 eksemplarer